

Ключевые слова: дипломатия, коллективная безопасность, Первая мировая война, Г. А. Киссинджер, Версальско-Вашингтонская система.

Список використаної літератури та джерел

1. Киссинджер Г. Дипломатия / Г. Киссинджер. – М.: Ладомир, 1997. – 848 с.
2. Киссинджер Г. Мировой порядок / Г. Киссинджер. – М.: Аст, 2015. – 512 с.
3. Хауз Е. Архив полковника Хауза. – Т. 2. / Е. Хауз. – М.: Аст, 2004. – 753 с.
4. Heilbrunn J. Kissinger's Counsel // The National Interest. – 2014. – 26 Aug. – P. 2.
5. Isaacson W. Kissinger: A Biography / W. Isaacson. – N.Y.: Simon Schuster, 1992. – 893 p.
6. Kissinger H. Obama is like chess player // Der Spiegel. – 2009. – 07 Jun. – P. 2.
7. Kissinger H. Otto von Bismarck, Master Statesman // The New York Times book review. – 2011. – 3 Apr. – P. 3-5.
8. Kissinger H.A. World Restored: Metternich, Castlereagh and the Problems of Peace, 1812-1822 / H. A. Kissinger. – Boston: Mifflin, 1957. – 357 p.

Г. І. Казаков

УДК: 327(73):930.1

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА В. ВІЛЬСОНА (1914-1918 рр.): СПРОБА АНАЛІЗУ АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ

У статті автором здійснено спробу аналізу американської та англійської історіографії з питання зовнішньої політики В. Вільсона уроки Першої світової війни (1914-1918 рр.). Автором статті здійснено спробу періодизації англо-американської історіографії з окресленої проблеми; виокремлюються основні напрямки, в

межах яких вивчалась та вивчається нині закордоном тематика зовнішньої політики США у роки Першої світової війни.

Ключові слова: *зовнішня політика, Перша світова війна, історіографія, Вудро Вільсон.*

Початок ХХ століття ознаменувався рядом грандіозних змін, причиною чого стала Перша світова війна: відбувся розпад великих монархій, на політичну арену виходять народи, які до цього часу вважалися периферією світу. Змін зазнають і Сполучені Штати Америки, для яких Перша світова війна стала періодом переходу від провінціалізму до спроб світового самоствердження. У цьому контексті актуальним постає вивчення висвітлення зовнішньополітичної діяльності саме В. Вільсона, у англо-американській історіографії, адже незважаючи на наявність значного масиву досліджень, присвячених політиці В. Вільсона, у вітчизняній історіографії на сьогодні ще не існує жодної праці, у якій відбулась систематизація поданого доробку.

Мета статті – здійснити спробу аналізу англо-американського історіографічного доробку з проблем зовнішньої політики В. Вільсона у роки Першої світової війни (1914-1918 рр.).

Ключовий внесок у вивчення зовнішньої політики В. Вільсона у роки Першої світової війни був зроблений англо-американськими дослідниками. Проте, на сьогодні не має практично жодного комплексного дослідження, у якому було б здійснено аналіз та систематизацію англо-американського історіографічного доробку з досліджуваної проблематики. Науковці здебільшого обмежуються переліком робіт попередників, не зосереджуючись на їх аналізі. Серед дослідників, в роботах яких містяться відомості з досліджуваної теми, варто виділити А. Лінка, Т. Бейлі, А. Пушкарьова, А. Уткіна, А. Степури, В. Фісанова та інших.

Зовнішня політика В. Вільсона в американській історіографії розроблялася з позицій різних історіографічних шкіл. Центральними в працях американських істориків стали проблеми проголошення нейтралітету на початку світової війни, відносини американського керівництва до британської блокади та підводної війни Німеччини, вступу Сполучених Штатів у війну на боці блоку Антанти.

Суспільно-політичні дискусії 1919-1920 рр. сформували дві історіографічні школи – офіційну, представниками якої були Р. Бейкер, Ч. Сеймур, Х. Ноттер, У. Вітке [9; 37; 40; 49] та ревізійністську – У. Міліс [36]. При цьому, незважаючи на належність до певної історіографічної школи, усім роботам був притаманний виражений суб'єктивізм: представники офіційної школи зображали В. Вільсона апостолом світової демократії, полеглим жертвою реакціонерів, тоді як «ревізійністи» взяли на озброєння тезу пацифістськи налаштованих прогресистів, що пояснювали причину втручання США в європейський конфлікт зусиллями англофільські орієнтованих політичних і ділових кіл Америки. Обидві школи висловлювали думку про те, що американська адміністрація була орієнтована на Англію, у зв'язку з чим зближення обох держав було неминучим.

Загальною рисою усіх робіт вказаного періоду була недостатня джерельна база, на яку спиралась дослідники. Так, лише у 1928 р. почали поступово розсекречуватись документи, присвячені зовнішній політиці В. Вільсона, у зв'язку з чим, історики спиралась здебільшого на промови президента та статті опубліковані в роки війни у періодичних виданнях.

У 1930-х рр. публікується і праця З. Фрейда та У. Буллита «Томас Вудро Вільсон. 28-й президент США. Психологическое исследование» [2]. Будучи психологами, автори не наводять нових джерел із вивчення проблеми, проте здійснюють аналіз зовнішньої політики американського президента, крізь позицію психоаналізу. Вони виокремлюють внутрішню складову особистості В. Вільсона, яка сприяла прийняттю ним того чи іншого рішення.

За умов Другої світової війни зростає інтерес до зовнішньої політики В. Вільсона, правління якого припало на Першу світову війну, особливо на його відносинах з Німеччиною в період останнього етапу війни (1917-1918 рр.). Дослідники вказаного періоду, зокрема Т. Бейлі [7; 8] та Дж. Деніелс [19; 20], аналізували зовнішню політику двадцять восьмого американського президента крізь призму його прагнення до миру. Дослідники називали президента миротворцем та вважали, що в усіх промахах його політики був винен уряд Великобританії.

Наступний етап вивчення зовнішньої політики розпочався з моментом завершення Другої світової війни (1945 р.) та тривав до початку 1980-х рр. У цей час з одного боку збільшується кількість різних підходів та концепцій щодо вивчення теми; з іншого – практично в усіх проаналізованих нами працях, наголошується на антирадянській позиції В. Вільсона та його спробі подолати «загрозу більшовизму», ще у зародковому стані.

Значної актуальності у поданий період набуває вивчення європейської політики В. Вільсона у період ізоляціонізму (1914-1917 рр.). Подану тематику розробляли: Е. Бухріг, Л. Канфілд, Дж Купер, У. Джордж, В. Харбаух, Е. Мей, Д. Сміт [12; 14; 16; 25; 26; 35; 41]. Науковці наголошували на тому, що зовнішня політика американського президента була направлена на недопущення вступу США у війну та спроби домогтися якомога швидшого її завершення. При цьому, дослідники намагаються уникати проблем, які стосуються відносин з країнами Латинської Америки та Дальнього Сходу.

Серед дослідників американського нейтралітету 1914-1917 рр. особливої уваги заслуговують праці Е. Мея [34; 35], які досі вважаються основою для вивчення політики В. Вільсона щодо війни у Європі крізь призму ізоляціонізму. У роботах науковця висвітлюються причини встановлення та дотримання урядом США політики ізоляціонізму. Історик наголошує на тому, що ізоляціонізм був необхідний в першу чергу, як засіб захисту американських громадян від війни. Однак, у зв'язку з тим, що жертв уникнути не вдалось, та з метою захисту світової демократії, очільником якої і були США, відбувся вступ країни у війну. При цьому, автор оминає економічний аспект, не вважаючи його важливою складовою політики «ізоляціонізму».

Вагомий внесок у вивчення зовнішньої політики В. Вільсона зробив А. Лінк [29; 30; 31; 32]. Дослідником було видано комплекс праць, в яких було здійснено аналіз усіх зовнішньополітичних напрямків президента в роки Першої світової війни (1914-1918 рр.). Будучи представником офіційної школи, науковець вказує на обумовленість прийняття В. Вільсоном тих чи інших рішень з метою захисту своєї держави. Акцент робиться на

політиці нейтралітету. А. Лінк вважає, що в цей період «будь-яка стратегія, яка не була строго нейтральною, для Сполучених Штатів була немислимою» [30, с. 35]. Політика нейтралітету, на його думку, була орієнтована «виключно на британців». У цьому відношенні він солідарний з «ревізіоністами» в тому, що «Вільсон потурав далекосяжних задумам встановлення системи морського контролю», а, отже, «американський нейтралітет був на користь союзникам». Також, дослідником аналізуються спроби американського посередництва між Антантою та Німеччиною в питанні завершенні війни.

У роботах Дж. Снела, Е. Парсонса, С. Лайвмора [33; 38; 42] увага акцентується на періоді 1916-1917 рр., як шляху від нейтралітету до війни. У цьому контексті висвітлюється еволюція взаємовідносин із Німеччиною, в контексті необмеженої підводної війни.

Еволюції політики В. Вільсона стосовно Німеччини та усього Троїстого пакту присвячені кілька розділів і у роботі Б. Кауфмана «Efficiency and Expansion: Foreign Trade Organization in the Wilson administration, 1913-1921» [27]. Крім того, автором аналізується і політика на Дальньому Сході, у тому числі і інтервенція проти Радянської Росії.

Вивченню зовнішньої політики В. Вільсона були присвячені окремі розділи у загальних працях з історії американської дипломатії. Зокрема, це роботи І. Асімова, Т. Бейлі, С. Беміс, А. Раппорт [5; 8; 10; 39]. Висвітлюючи зовнішню політику, дослідники дотримувались офіційної позиції Сполучених Штатів, акцентуючи увагу на тому, що саме В. Вільсон розпочав боротьбу з загрозою поширення комунізму.

Якісно новий етап у розвитку американської історіографії розпочався на початку 1980-х рр., з появою такого напрямку, як політичний реалізм, та тривав до завершення ХХ ст. Збільшується кількість праць, сферою вивчення яких був період «активної» участі США у війні (1917-1918 рр.), одночасно перестають досліджуватись проблеми зовнішньої політики В. Вільсона у період нейтралітету (1914-1917 рр.).

Одним з перших, з позиції політичного реалізму, починає вивчати окреслену проблему А. Амбросіус [3; 4]. Дослідник при-

ходить до висновку, що зовнішня політика США ніколи не була реалістичною і розвивалася по спіралі від ізоляціонізму до інтервенціонізму і у зворотньому порядку. Але його інтерпретація зовнішньополітичного курсу Сполучених Штатів відрізняється від тієї, яку висловлювали попередники (зокрема А. Лінк та Е. Мей). Вступаючи з ними в дискусію про першість внутрішніх і зовнішніх факторів початку Першої світової війни, А. Амбросіус приходить до висновку, що світова війна була спровокована комплексом причин: внутрішнім розвитком окремих країн і активним зовнішньополітичним курсом провідних держав світу, чий інтереси в результаті прийшли до зіткнення. Цей процес злиття внутрішніх і зовнішніх факторів став основою для «нового зразка ліберального інтернаціоналізму протягом Першої світової війни».

Порівняльний аналіз зовнішньої політики В. Вільсона у роки нейтралітету та роки участі США у війні зроблено у статті Дж. Кугана «*Wilsonian Diplomacy in War & Peace*» [15]. Дослідник акцентує увагу на еволюції двох векторів американської дипломатії, а саме відносин із Великобританією та Німеччиною. Він вказує, що В. Вільсон розглядав можливість вступу у війну, як на боці Великобританії (Антанти), так і Німеччини (Троїстий пакт), а сам вступ у Першу світову війну на боці Антанти був обумовлений антиамериканською політикою Німеччини.

Відносини з державами Антанти у період «активної» участі США у війні та плани американського президента, стосовно післявоєнної розбудови світу розглядаються у ряді праць Ф. Калхуна, Р. Феррелла, Д. Стейгарвальда [13; 24; 43]. При цьому, дослідники вказують, що В. Вільсон не бажав бачити того факту, що союзники вбачають у США лише сировину базу, і не відводять американській державі важливої ролі у повоєнному світі.

У поданий період видається перше комплексне дослідження, присвячене «телеграмі Циммермана» під авторством Б. Тучмана [46]. Автор розкриває передумови появи цієї телеграми, її значення на еволюцію відносин США з країнами Європи та самою Мексикою і Японією. Дослідницею висувається теза, що британським урядом було підроблено вказану телеграму, з метою посилення воєнних настроїв у Сполучених Штатах та вступу цієї держави у війну на боці Антанти.

Сучасній англо-американській історіографії з проблем зовнішньої політики В. Вільсона в роки Першої світової війни (1914-1918 рр.) притаманна певна критичність. Дослідники ставлять під сумнів усе написане раніше, вважаючи праці попередників частково заідеологізованими, та на основі наявних джерел намагаються довести власну точку зору щодо подій, які досліджуються.

На сучасному етапі дослідники досить часто акцентують увагу на прорахунках зовнішньої політики В. Вільсона в роки війни. Так, у монографії Р. Стрінера «Woodrow Wilson and World War I: A Burden Too Great to Bear» [45] вказується на значний комплекс прорахунків президента, які були зумовлені його ідеалізмом. Автор намагається здійснити комплексну оцінку зовнішньої політики президента, не зосереджуючи увагу на окремих подіях.

Вільсонський ідеалізм критикується і в роботах К. Дюранта та Дж. Дваєра [21; 23]. У їхніх роботах вивчення теми починається вже з моменту вступу США у війну. Увага акцентується на небажанні В. Вільсона, на відміну від його оточення, зрозуміти неможливість виконання власних ідей В. Вільсона.

Робота Т. Богхарта «Zimmermann Telegram: Intelligence, Diplomacy, and America's Entry into World War I» [11] на сьогодні є найбільш повним дослідженням, яке посвячене телеграмі Цимермана та її місця в зовнішньополітичних відносинах США в роки війни. Автор аналізує зміни у відносинах між США та рештою країн в умовах «розкриття» телеграми. Особливо акцентується увага на відносини з Німеччиною та Мексикою. Крім того, дослідник розкриває і альтернативні підходи, не прийняті офіційною історіографією, щодо факту підробки телеграми британським урядом.

Робота Р. Такепа «Woodrow Wilson and the Great War: Reconsidering America's Neutrality 1914-1917» [47] розкриває відносини США та решти країн світу, зокрема Європи, у період нейтралітету. Вказане дослідження є цікавим у тому факті, що автором використовуються не тільки американські джерела, але і британські та німецькі. Досить сильний акцент робиться на відносинах США та Німеччиною. Автор зазначає, що В. Вільсон у цей період не розглядав Німеччину, як свого ворога.

У дослідженням Дж. Купера, К. Дьюїка, Р. Кенеді [16; 21; 28] відбувається порівняння зовнішньої політики у роки нейтралітету та роки війни. Порівнюються зовнішньополітичні стратегії В. Вільсона, його опонентів та Конгресу.

Зовнішній політиці В. Вільсона в умовах війни приділені певні розділи і в біографічних монографіях Дж. Купера та Л. Аучінклоса [6; 17]. В контексті зовнішньої політики, біографами американського президента робиться акцент на програмі «14 пунктів» та спробі побудови Ліги Націй.

Таким чином, аналіз англо-американського історіографічного доробку дозволяє засвідчити, що у США та Великобританії склались декілька наукових шкіл із вивчення проблем зовнішньої політики В. Вільсона в роки Першої світової війни (1914-1918 рр.). Одразу із завершенням війни відбувається становлення офіційної та опозиційної їй ревізійної школи. Представники офіційної школи (А. Лінк, Р. Бейкер, Р. Феррел та інші) зображали В. Вільсона апостолом світової демократії, проте з часом почали вказувати і на певні прорахунки у його зовнішній політиці. Ревізіоністи (Е. Мей, У. Міліс) оцінювали В. Вільсона, як некваліфікованого президента; пояснювали причину втручання США в європейський конфлікт зусиллями англофільські орієнтованих політичних і ділових кіл Америки. Сучасна англо-американська історіографія (Р. Кенеді, Дж. Купер та інші) розробляється з позицій політичного реалізму та критичності. Висвітлюючи зовнішню політику В. Вільсона, дослідниками здійснюється спроба показати успіхи та прорахунки американського президента у 1914-1918 рр., залишаючи оцінювання діяльності президента читачеві.

G. I. Kazakov

**FOREIGN POLICY B. WILSON (1914-1918 GG.):
ATTEMPT TO ANALYZE THE ANGLO-AMERICAN
HISTORIOGRAPHY**

In the article the author makes an attempt to analyze American and British historiography of foreign policy B. Wilson during the First World War (1914-1918). The author made an attempt periodization

Anglo-American historiography outlined problems; distinguishes main areas within which studied and studied abroad is now the subject of US foreign policy during the First World War.

Key words: *vnesnnyaya politics, The first Mirovaya War, historiography, Woodrow Wilson.*

Г. И. Казаков

ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА В. ВИЛЬСОНА (1914-1918 ГГ.): ПОПЫТКА АНАЛИЗА АНГЛО-АМЕРИКАНСКОЙ ИСТОРИОГРАФИИ

В статье автором предпринята попытка анализа американской и английской историографии по вопросу внешней политики В. Вильсона в годы Первой мировой войны (1914-1918 гг.). Автором статьи составлена периодизации англо-американской историографии по обозначенной проблеме; выделяются основные направления, в рамках которых изучалась и изучается в настоящее время за рубежом проблематика внешней политики США в годы Первой мировой войны.

Ключевые слова: *внешняя политика, Первая мировая война, историография, Вудро Вильсон.*

Список використаної літератури та джерел

1. Киссинджер Г. Дипломатия / Г. Киссинджер // Пер. с англ. В. В. Львова. – М.: Ладомир, 1997. – 848 с.
2. Фрейд З. Томас Вудро Вильсон. 28-й президент США. Психологическое исследование / З. Фрейд, У. Буллит. – М. Прогресс, 1992. – 288 с.
3. Ambrosius L. Woodrow Wilson & the American Diplomatic Tradition: The Treaty Fight in Perspective / L. Ambrosius. – Cambridge: University of Cambridge Press, 1987. – 323 p.
4. Ambrosius, L.E. Wilsonian statecraft. Theory a. Practice of Liberal Internationalism during World War I / L. E. Ambrosius. – Wilmigton (Delaware): SR books, 1991. – XVIII. – 170 p.

5. Asimov I. *The Golden Door: The United States from 1865 to 1918* / I. Asimov. – L., 1977. – 241 p.
6. Auchincloss L. *Woodrow Wilson* / L. Auchincloss. – N.Y., 2000. – 128 p.
7. Bailey T. *Woodrow Wilson and the lost peace* / T. Bailey. – New York: Macmillan, 1944. – 381 p.
8. Bailey Th. A. *A Diplomatic history of American people* / Th.A. Bailey. – Englewood Cliffs (NJ): Prentice Hall, 1980. – 1093 p.
9. Baker R. C. *Woodrow Wilson. Life and letters 1915-1917* / R. C. Baker. – N-Y, 1932. – 637 p.
10. Bemis S. F. *The United States as a World Power. A Diplomatic History. 1900 1950* / S. F. Bemis. – N.Y.: Holt, 1951. – 491 p.
11. Boghardt T. *The Zimmermann Telegram: Intelligence, Diplomacy, and America's Entry into World War I* / T. Boghardt. – Naval Institute Press, 2012. – 320 p.
12. Buehrig, E. *Woodrow Wilson and the Balance of Power* / E. Buehrig. – Bloomington: Indiana Univ. press, 1955. – 325 p.
13. Calhoun, F. S. *Power and principle: Armed intervention in Wilsonian foreign policy* / F. S. Calhoun. – Kent (Ohio): The Kent State Univ. press, 1986. – 333 p.
14. Canfield L. *The Presidency of Woodrow Wilson. Prelude to a World in crisis* / L. Canfield. – Rutherford (N. J.), 1966. – 299 p.
15. Coogan J. *Wilsonian Diplomacy in War & Peace* / J. Coogan, M. Gordon // *American Foreign Relations Reconsidered: 1890-1993*. – New York, Routledge, 1994. – pp. 71-89
16. Cooper J. *Breaking the heart of the world: Woodrow Wilson and the fight for the League of Nations* / J. Cooper. – Cambridge; New York, 2001: Cambridge University Press. – 466 p.
17. Cooper J. *Woodrow Wilson: a biography* / J. Cooper. – New York, 2009: Alfred A. Knopf. – 736 p.
18. Cooper J. M. *The Vanity of Power: American Isolationism*

- and the First World War, 1914-1917 / J. M. Cooper. – Westport (Conn.), 1969. – 420 p.
19. Daniels J. The Wilson era: years of peace, 1910-1917 / J. Daniels. – Chapel Hill, 1944: University of North Carolina Press. – 615 p.
 20. Daniels J. The Wilson era: years of war and after, 1917-1923 / J. Daniels. – Chapel Hill, 1946: University of North Carolina Press. – 605 p.
 21. Dueck C. Hegemony on the Cheap: Liberal Internationalism from Wilson to Bush / C. Dueck // *World Policy Journal*. – 2003. – Vol. 20. – p. 1-11.
 22. Durant K. The First World War: American Ideals and Wilsonian Idealism in Foreign Policy / K. Durant. – New York, 2007: Alfred A. Knopf. – 452 p.
 23. Dwyer J. J. The United States and World War I / John J. Dwyer // *Fort Worth Heritage*. – 2004. – January 26
 24. Ferrell R. H. Woodrow Wilson and World War I: 1917-1921 / R. H. Ferrell. – N.Y., etc.: Harper & Row, 1985. – 346 p.
 25. George, A. L. Woodrow Wilson a Colonel House: A Personality Study / A.L. George, J.L. George. – N.Y.: Scribner, 1964. – 268 p.
 26. Harbaugh W. Wilson, Roosevelt and Interventionism: 1914-1917: A Study of Domestic Influences / W. Harbaugh. – Ann Arbor: University of Michigan, 1954. – 358 p.
 27. Kaufman B. J. Efficiency and Expansion: Foreign Trade Organization in the Wilson administration, 1913-1921 / B. J. Kaufman. – Westport (Conn.), 1974. – 300 p.
 28. Kennedy R. The Will to Believe: Woodrow Wilson, World War I and America's Strategy for Peace and Security (New Studies in U.S. Foreign Relations) / R. Kennedy. – Kent State Univ Pr, 2009. – 291 p.
 29. Link A. S. Wilson the Diplomatist: A Look at His Major Foreign Policies / A.S. Link. – N. Y.: New Viewpoints, 1974. – 165 p.
 30. Link A. S. Woodrow Wilson and the Progressive Era / A. S. Link. – L.: Harper & Brothers, 1954. – 331 p.

31. Link AS. The Higher Realism of Woodrow Wilson and Other Essays / A. S. Link. – Nashville: Vanderbilt Univ. Press, 1971. – 425 p.
32. Link A.S. Wilson: Campaigns for Progressivism and Peace. 1916-1917 / A. S. Link. – Princeton (N.J.): Princeton Univ. Press, 1965. – XVI, 464 p.
33. Livermore S. W. Woodrow Wilson and the War Congress, 1916-1918 / S. W. Livermore. – Seattle (Wash.); London: University of Washington Press, 1966. – 251 p.
34. May E. R. From Imperialism to Isolationism, 1889-1919 / E. R. May. – N.Y.: Macmillan, 1964. – 90 p.
35. May E. R. The World War and American Isolation, 1914-1917 / E. R. May. – Cambridge (Mass.): Harvard Univ. Press, 1959. – 428 p.
36. Millis W. Road to War. 1914-1917 / W. Millis. – Boston; N.Y., 1935. – 466 p.
37. Notter H. The Origins of the Foreign Policy of Woodrow Wilson / H. Notter. – Baltimore: The Johns Hopkins Press, 1937. – 695 p.
38. Parsons E. B. Wilsonian diplomacy. Allied-American rivalries in war and peace / E. B. Parsons. – St. Louis (Miss): Forum press, 1978. – 213 p.
39. Rappoport A. A History of American Diplomacy / A. Rappoport. – N.Y., 1975. – 212 p.
40. Seymour Ch. American Neutrality. 1914-1917 / Ch. Seymour. – New Haven: Yale univ. press, 1935. – 187 p.
41. Smith D.M. Robert Lansing a. American Neutrality. 1914-1917 / D.M. Smith. – Berkeley-Los Angeles, 1958. – 218 p.
42. Snell J. Wilson's Peace Program and German Socialism, January-March 1918 / J. Snell // The Mississippi Valley Historical Review. – # 38. – 1951. – pp. 187-214.
43. Steigerwald D. The Reclamation of Woodrow Wilson / D. Steigerwald // Diplomatic History. – 1999. – Vol. 23. – pp. 79-99.
44. Steigerwald D. Wilsonian Idealism in America / D. Steigerwald. – Ithaca: Cornell University Press, 1994. – 302 p.

45. Striner R. Woodrow Wilson and World War I: A Burden Too Great to Bear / R. Striner. – Rowman & Littlefield Publishers; 1ST edition, 2014. – 310 p.
46. Tuchman B. The Zimmermann Telegram / B. Tuchman. – Random House; Reprint edition, 1985. – 256 p.
47. Tucker R. Woodrow Wilson and the Great War: Reconsidering America's Neutrality, 1914-1917 / R. Tucker. – University of Virginia Press, 2007. – 272 p.
48. White W.A. Woodrow Wilson: the man, his time and his task ... With illustrations / W.A. White. – Boston, N-Y: Houghton Million Co, 1924.
49. Wittke C. German-Americans and the World War / C. Wittke. – Columbus: Ohio State Archaeological and Historical Society, 1936.

М. С. Ковальська

УДК94(44).034»175»:902.1Pompadour

РОЛЬ МАРКІЗИ ДЕ ПОМПАДУР В «ДИПЛОМАТИЧНІЙ РЕВОЛЮЦІЇ» НАПЕРЕДОДНІ ВСТУПУ ФРАНЦІЇ У СЕМИРІЧНУ ВІЙНУ

В статті досліджується внесок маркізи де Помпадур до так званої «дипломатичної революції» середини XVIII ст. та створення офіційної лінії зовнішньої політики Франції напередодні вступу у Семирічну війну. Проаналізував тогочасне листування маркізи де Помпадур та кореспонденцію декількох зацікавлених осіб, автор здійснює спробу показати процес підготовки Версальського договору 1756 р. та робить висновок про важливість діяльності маркізи де Помпадур по встановленню франко-австрійських союзних відносин та формування зовнішньої політики Франції першої половини 1750-х рр.

Ключові слова: Франція, фаворитка, маркіза де Помпадур, дипломатична революція, зовнішня політика, Семирічна війна, історія фаворитизму.